
Є. П. Суєтнов.

**КОНВЕНЦІЯ ПРО ФІЗИЧНИЙ
ЗАХИСТ ЯДЕРНОГО МАТЕРІАЛУ
ТА ЯДЕРНИХ УСТАНОВОК (1979) –**

міжнар.-прав. документ, який був прийнятий на Міжурядовій конференції у Відні (Австрія) 26 жовт. 1979, відкритий для підписання з 3 берез. 1980 та набув чинності 8 лют. 1987 (для України – 5 серп. 1993). Спочатку цей документ мав назву «Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу».

Конвенція складається з преамбули, 23-х ст. і 2-х додатків («Рівні фіз. захисту, що застосовується при міжнар. перевезенні ядерного матеріалу» і «Таблиця: класифікація ядерного матеріалу»).

Конвенція спрямована на міжнар. співробітництво держав-учасниць у сфері застосування атомної енергії в мирних цілях, запобігання потенційній небезпеці в результаті незаконного захоплення та використання ядерного матеріалу. У ній надано визначення термінів: а) «ядерний матеріал», що означає плутоній, за винятком плутонію з концентрацією ізотопів, що перевищує 80% по плутонію-238, уран-233, уран, збагачений ізотопами уран-235 чи уран-233, уран, що містить суміш ізотопів, які зустрічаються в природі у формі, відмінній від руди або рудних залишків, і будь-який матеріал, що містить один або понад вищеназваних елементів; б) «уран, збагачений ізотопами уран-235 або уран-233» означає уран, який містить ізотопи уран-235 чи уран-233 або обидва ізотопи в такій кількості, що надлишковий відсоток суми цих ізотопів порівняно з ізотопом уран-238 вище, ніж відсоток ізотопу уран-235 порівняно з ізотопом уран-238, що зустрічається в природі, та с) «міжнародне перевезення ядерного матеріалу», що означає перевезення партії ядерного матеріалу будь-якими транспортними засобами, які направляються за межі території держави, звідки походить вантаж, починаючи з його відправлення з установки відправника в цій державі і закінчуючи прибуттям на установку отримувача у державі кінцевого призначення.

Відповідно до положень Конвенції кожна держава-учасниця в рамках свого нац. зак-ва і згідно з міжнар. правом зобов'язана вживати належних заходів для забезпечення того, щоб під час між-

нар. перевезення ядерний матеріал, який знаходиться в межах її території, на борту корабля або літака, що діють під її юрисдикцією, захищався на узгоджених рівнях (ст. 3). Держави-учасниці зобов'язані не експортувати або не дозволяти експортувати ядерний матеріал, якщо вони не отримали гарантії в тому, що під час міжнар. перевезення він буде захищений на узгоджених рівнях. Те саме стосується імпорту й транзитного перевезення ядерного матеріалу (ст. 4). У разі викрадення, захоплення шляхом пограбування чи будь-якого ін. незаконного захоплення ядерного матеріалу або реальної загрози вказаних дій, держави-учасниці зобов'язані забезпечити макс. співробітництво та надати допомогу у поверненні та захисті такого матеріалу будь-якій державі, яка звертається з подібним проханням (ст. 5).

У Конвенції надано перелік правопорушень щодо ядерного матеріалу – це отримання, володіння, використання, передавання, видозмінення, знищення чи розпилювання ядерного матеріалу, що спричиняє або може спричинити смерть будь-якої особи або заподіяти їй серйозне каліцтво, або завдати суттєвої шкоди власності; крадіжка або захоплення ядерного матеріалу шляхом грабежу; привласнення ядерного матеріалу або його отримання шляхом обману; дії, що являють собою вимогу про видачу ядерного матеріалу шляхом загрози силою або застосування сили, або за допомогою будь-якої ін. форми залякування тощо (ст. 7). Кожна держава-учасниця зобов'язана вживати відповідних заходів покарання за наведені вище правопорушення.

З метою посилення положень та розширення сфери застосування цієї Конвенції під егідою МАГАТЕ було започатковано процес її перегляду. Так, 8 лип. 2005 було прийнято Поправку до Конвенції (вона була ратифікована Україною 3 верес. 2008 та набрала чинності для України 8 трав. 2016), згідно з якою назва Конвенції була замінена на сучасну. Змін також зазнали преамбула до Конвенції та багато її положень.

Конвенція була доповнена новими визначеннями термінів: d) «ядерна установка» – установка (зокрема пов'язані з нею будівлі й обладнання), на якій здійснюються в-во, переробка, використання, обробка, зберігання або захоронення ядерного матеріалу, якщо пошкодження або втручання в експлуатацію такої установки може призвести до значного виділення радіації або значного викиду радіоактивних матеріалів; та е) «диверсія», що означає будь-яку навмисну дію проти ядерної установки або ядерного матеріалу під час їхнього використання, зберігання або перевезення, яка може безпосередньо чи опосередковано створити небезпеку для здоров'я та безпеки персоналу, населення або навколишнього середовища через радіац. опромінення чи викид радіоактивних речовин.

Осн. цілями Конвенції згідно з даною ст. 1А стало досягнення і підтримання в усьому світі ефективного фіз. захисту ядерного матеріалу та ядерних установок, які використовуються для мирних цілей, запобігання правопорушенням, пов'язаним з таким матеріалом та установками, боротьба з ними

в усьому світі та сприяння співробітництву між державами-учасницями в досягненні таких цілей.

Лит.: Про участь України у Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу 1980 року: Постанова Верховної Ради України від 05.05.1993 № 3182-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3182-12>; Юридична енциклопедія, т. 3 / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К., 1998. URL: <http://cyclop.com.ua/content/view/1139/58/1/6/>; Про ратифікацію Поправки до Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу: Закон України від 03.09.2008 № 356-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/356-17>; Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_024; Поправка до Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/951_013.

Є. П. Суєтнов.